

IMPACTUL CRIZEI ANILOR 1980 ASUPRA UNIVERSITĂȚII DIN BUCUREȘTI – O ÎNCERCARE DE ANALIZĂ CANTITATIVĂ –

Mirela ROTARU*

THE IMPACT OF THE 1980s CRISIS ON THE UNIVERSITY OF BUCHAREST – AN ATTEMPT AT QUANTITATIVE ANALYSIS – (Abstract)

In the 1980s, the hope for normalization, in the sense of liberalization and international opening in the Romanian higher education, was totally shattered. In the following text I will attempt to analyze, mainly through the prism of primarily quantitative indicators, how the general crisis of the communist system in the 1980s Romania influenced the higher education. I will use for this purpose the specific case of University of Bucharest. Thus, this paper aims to demonstrate that in 1980s, against a background of scarce resources allocated to Romanian education, University of Bucharest has fully felt the decrease of investment funds for teaching materials, household expenditures, inventory items and current repairs and maintenance works. More special challenges that decision makers in the University were striving to solve, in the late 1980s, consisted in exceeding the electricity quotas planned for student dormitories, the need for funds to replace the linen, dishes and other materials essential for the functioning of canteens and dormitories, which in 1988 were long overworn due to intense use, the sustained efforts that the University leadership had to ensure the current supply of student canteens. The review of enrollment figures of the University of Bucharest in the last decade of the communist regime also enables us to see the deep crisis crossed by the institution, together with the whole higher education system in Romania. As I will attempt to present below, 1980s marked a sharp quantitative decline in the dynamic of the teaching staff of University of Bucharest.

Keywords: *crisis, investments, resources, enrollment figures, teaching staff.*

În anii 1980, mirajul unei societăți mai drepte și mai performante, precum și speranțele de normalizare în sensul liberalizării și deschiderii internaționale în învățământul superior din România se spulberaseră complet. Treptat, pe măsură ce înaintăm în anii ultimului deceniu comunist din țara noastră, putem observa cum

* Profesor doctor, Colegiul Național "Mihai Eminescu" din București, rotaru.mirela @yahoo.com.

„Studii și articole de istorie”, vol. LXXXIV, 2017, pp. 102-117

învățământul superior românesc a resimțit tot mai mult restricțiile și măsurile de austeritate care afectau întreaga societate românească. În rândurile care urmează voi încerca o analiză, prin prisma unor indicatori preponderent cantitativi, a modului în care criza generală a sistemului comunist din România în anii 1980 a afectat învățământul superior universitar românesc, folosind în acest scop cazul concret al Universității din București. Zonele de interes ale analizei mele vor fi: resursele financiare și investițiile; evoluția cifrelor de școlarizare și dinamica corpului didactic al Universității din București.

1. Resurse financiare și investiții

În analiza resurselor materiale și financiare de care Universitatea din București a dispus în anii 1980 voi pleca de la doi indicatori care sunt caracteristici pentru situația din învățământ¹. Primul dintre aceștia, numărul de unități constitutive ce intrau în structura Universității (facultăți, secții, catedre), indică un declin evident al instituției în perioada pe care o analizăm. În 1972 Universitatea din București a atins maxima expansiune ca număr de facultăți, secții și catedre din întreaga perioadă comunistă. În acest an, prin desființarea Institutului de limbi străine² și subordonarea facultăților sale Universității din București, s-a ajuns astfel la 12 facultăți și 94 de catedre, numărul maxim din întreaga perioadă a regimului comunist. Prin comparație față de acest an de vârf al Universității, mai rămăseseră în anul 1989 doar 6 facultăți, 17 secții și 24 de catedre. Anterior, în anul 1986 avuseseră loc ultimele masive comasări. Atunci, Facultatea de Limba și Literatura Română s-a unit cu Facultatea de Limbi Străine în Facultatea de Filologie și, tot atunci, Facultatea de Biologie s-a unit cu Facultatea de Geografie-Geologie, formând Facultatea de Biologie-Geografie-Geologie.

Toate celelalte aspecte cantitative, ce definesc evoluția Universității din București în deceniul 9, au cunoscut o accentuată tendință descendentă. În tabelele următoare se poate urmări modul în care au evoluat principalii indicatori cantitativi în anii 1980:

¹ Steliana Perț consideră că pentru resursele materiale și financiare din învățământ sunt caracteristici doi indicatori: numărul de unități școlare și cuantumul resurselor financiare alocate învățământului (vezi N.N. Constantinescu (coord.), *Istoria economică a României (1939-1989)*, București, Editura Economică, 2000, p. 330, 331, capitol realizat de Steliana Perț).

² În anul 1963, prin hotărâre a Consiliului de Miniștri, în locul Facultății de Filologie au fost înființate Facultatea de Limbă și Literatură Română a Universității din București și Institutul de Limbi și Literaturi străine de pe lângă Universitatea din București, care avea la rândul său trei facultăți, una de limbi romanice și clasice, alta de limbi germanice și a treia de limbi slave; prin aceeași hotărâre, Institutul pedagogic de 5 ani, „Maxim Gorki”, care, din 1948, funcționase separat, a fost unificat cu Institutul de Limbi și Literaturi străine de pe lângă Universitatea din București, care prelua totodată și patrimoniul și studenții institutului absorbit (conf. Ovidiu Bozgan, Bogdan Murgescu (coord.), *Universitatea din București, 1864-2014*, București, Editura Universității din București, 2014, p. 289).

Tabelul 1. Situația studenților Universității din București în anii 1980

Numărul total de studenți	1980	1981	1985	1987	1988	1989
Studenți la cursurile de zi	6358	6464	5556	5177	5162	5360
Studenți la cursurile fără frecvență	2967	1615	1309	1798	2001	1974
Studenți la cursurile serale	-	75	270	384	383	451
Studenți străini	500	450	219	162	136	186
TOTAL:	9825	8604	7354	7451	7682	7971

Surse: Arhiva Universității din București, fond Secretariat/Rectorat registrele: 153/1980; 1988-Sesiune de examene; 401/1988 Senat nenumerate și C.C. al P.C.R., fond propagandă și agitație, ds. nr. 117/1989.

Tabelul 2. Dinamica personalului didactic al Universității din București în anii 1980

Posturi didactice	1980	1981	1987	1988
Profesor	130	128	107	104
Conferențiar	176	173	154	151
Lector	432	426	369	353
Asistent	327	332	215	241
TOTAL:	1065	1059	845	849

Surse: Arhiva Universității din București, fond Secretariat/Rectorat registrele: 153/1980; 401/1989, nenumerate.

Tabelul 3. Dinamica numărului de angajați în departamentele tehnico-administrative ale Universității din București în anii 1980

Departamente	Număr posturi		
	1981	1984	1988
Secretariate	87	78	68
Servicii – total	103	96	99
Serviciul plan/retribuire/personal	22	20	19
Serviciul contabilitate/financiar (CFI)	24	23	23
Direcția economic-gospodărească	57	53	57
Imobile	171	162	167
Grupe tehnice/Garaj	138	126	120

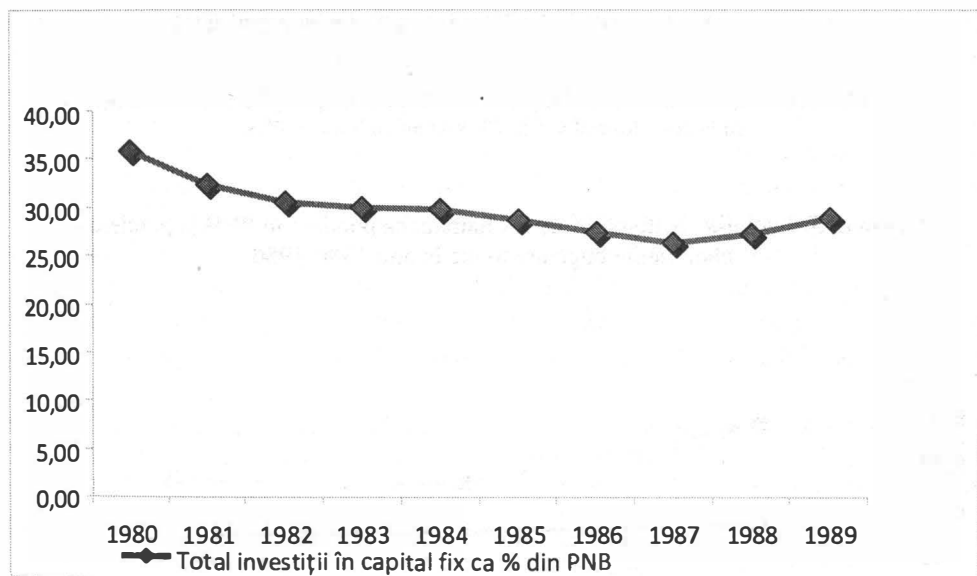
Surse: Arhiva Universității din București, fond Secretariat/Rectorat registrele: Scheme/1980; Personal didactic, TESA, Cercetare/1984; Tehnic-administrativ - UNESCO/1988, nenumerate.

Cel de-al doilea indicator relevant, și anume resursele financiare alocate Universității din București, trebuie analizat în strânsă legătură cu volumul de resurse alocate învățământului, în general, în România anilor 1980. Legea Educației și Învățământului din 1978³ statua, prin capitolul 5, gratuitatea întregului

³ Legea educației și învățământului nr. 28 din 21 decembrie 1978, reeditată în *Antologia legilor învățământului din România*, București, Institutul de Științe ale Educației, 2004, p. 369-396.

învățământ din România. Conform legii, statul suporta toate cheltuielile pentru asigurarea personalului didactic și a bazei materiale necesare desfășurării procesului de învățământ. Totodată, articolul 184 al legii prevedea că modernizarea și dezvoltarea bazei materiale a învățământului era asigurată prin Planul național unic de dezvoltare economico-socială. După o situație relativ bună până în anul 1975⁴, resursele financiare alocate învățământului au început să se reducă. În anii 1980 această tendință de scădere a resurselor financiare alocate învățământului nu numai că s-a menținut dar ea s-a agravat de la un an la altul (anul 1984 a fost anul cu cel mai mic nivel al volumului total de investiții în cultură, artă și învățământ din întregul deceniu 1980). Următoarele grafice prezintă dinamica investițiilor totale în capital fix ca pondere în PNB în anii 1980, evoluția investițiilor destinate învățământului ca procent din PNB și ca procent din investițiile totale și evoluția alocației bugetare destinate învățământului ca procent din cheltuielile totale ale bugetului republican (fără bugete locale) și ca procent din PNB.

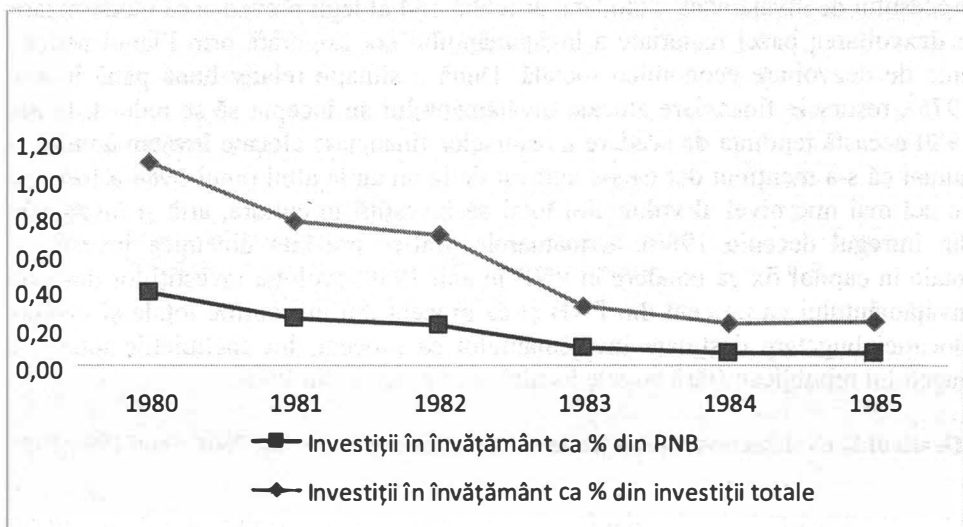
Graficul 1. Evoluția investițiilor totale în capital fix ca procent din PNB – anii 1980-1989

Sursa: Plan Econ Report, vol. VI, nr. 25, p. 24, în Arhiva „Europei Libere” de la Budapesta, cutia 204, dosarul 4, fila 70, Romanian Subject files.

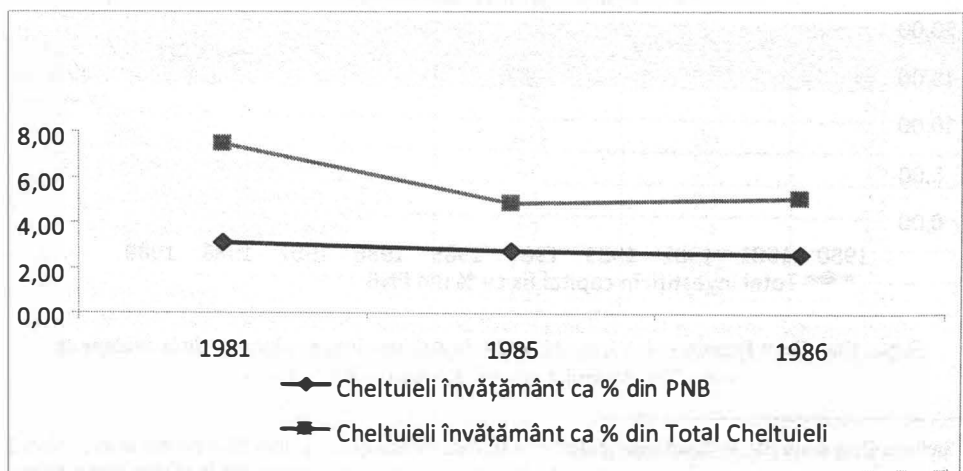
⁴ Steliana Peț arată că „în condițiile creșterii în termeni absoluți ai cheltuielilor pentru acțiuni social-culturale și, respectiv a celor pentru învățământ, cu toate fluctuațiile ponderilor înregistrate în anii 1965-1975, cheltuielile alocate învățământului se reduc de la 37,8% la circa 25% în 1980”, N.N. Constantinescu (coord.), *op. cit.*, p. 332; Bogdan Murgescu subliniază faptul că „în termeni nominali cheltuielile pentru învățământ au crescut de de 2,6 ori în anii 1960, de 1,9 ori în anii 1970” și scad în anii 1980, conform Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași, Editura Polirom, 2010, p. 391.

Graficul 2. Evoluția investițiilor în învățământ ca pondere din PNB și ca pondere din totalul investițiilor de învățământ, cultura și arta – anii 1980-1985

Sursa: Plan Econ Report, vol. VI, nr. 25, p. 24, în Arhiva „Europei Libere” de la Budapesta, cutia 204, dosarul 4, fila 70, Romanian Subject files.

Graficul 3. Evoluția cheltuielilor de învățământ ca pondere în PNB și pondere în cheltuielile bugetare totale în anii 1980-1986

Sursa: Plan Econ Report, vol. VI, nr. 25, p. 24, în Arhiva „Europei Libere” de la Budapesta, cutia 204, dosarul 4, fila 70, Romanian Subject files.

Așa cum putem observa, anii 1980, au fost o perioadă de reduceri masive de resurse financiare și pentru investiții în învățământ⁵. În prima jumătate a intervalului scăderile au fost deosebit de drastice, după care în anii 1985/1989, cu ușoare variații trendul a rămas descrescător.

Pe acest fond al penuriei de resurse alocate învățământului românesc, Universitatea din București a resimțit din plin scăderea fondurilor de investiții pentru dotarea cu materiale didactice, cheltuieli gospodărești, obiecte de inventar și reparații curente și de întreținere. Între exemplele relevante de acte normative, care au contribuit la deteriorarea condițiilor de viață și de studiu ale studenților Universității din București, este și Decretul nr. 272, emis de Consiliul de Stat al R.S.R. în noiembrie 1987, privind unele măsuri pentru raționalizarea consumului de gaze naturale și energie electrică⁶. Conform articolul 6 al acestui decret conducerile ministerelor, ale instituțiilor de învățământ, cultură și artă, erau obligate să respecte încadrarea strictă în cotele de gaze naturale și energie electrică alocate, care urmau să fie cu 30% mai mici decât cele actuale. În cazul depășirii cotelor alocate de către instituțiile prevăzute în acest articol, furnizarea energiei electrice și a gazelor naturale urma să se întrerupă până la recuperarea completă a sumelor. Articolul următor al decretului interzicea explicit folosirea, în incinta spațiilor din unitățile socialiste, cooperatiste, obștești și în imobile a oricăror aparate/instalații consumatoare de energie electrică⁷. În aceste condiții nu numai nivelul de trai din căminele studențești s-a deteriorat mult, ci și întreaga activitate de studiu și cercetare din Universitatea din București a fost perturbată de restricțiile economice și de măsurile de austeritate ale perioadei. Desigur că modul în care s-au aplicat toate aceste măsuri în ultimii ani ai regimului comunist a depins foarte mult de conducerea Universității din București (rectorul, în primul rând, dar și secretarul organizației P.C.R. din Universitate, decanii facultăților etc.) și de riscurile pe care aceasta a acceptat să și le asume⁸, dar rămâne incontestabil faptul că, multiplele

⁵ Dacă în anul 1981 suma alocată învățământului din bugetul republican a fost de 19.491 milioane lei, în anul 1985 din bugetul republican s-a alocat învățământului suma de 17.492,6 milioane lei, în anul 1986 suma alocată a fost de 17.139,6 milioane lei, în 1988 s-a ajuns la o alocare bugetară de 15.900 milioane lei, pentru ca în 1989 suma să crească ușor la 16.600 milioane lei, conform Legii nr. 8 din 18 decembrie 1980 pentru adoptarea bugetului de stat al R.S.R. pe anul 1980; Legea nr. 19 din 13 decembrie 1984 a Bugetului de Stat al R.S.R. pe 1985; Legea nr. 4 din 18 decembrie 1985 a Bugetului de Stat al R.S.R. pe anul 1986 și pentru anii 1988, 1989 Bogdan Murgescu, *op. cit.*, p. 391.

⁶ *Decretul Consiliului de Stat nr. 272 privind unele măsuri pentru raționalizarea consumului de gaze naturale și energie electrică*, publicat în Buletinul Oficial al R.S.R., nr. 53, partea I, p. 1-3, în Arhiva Universității din București, fond Secretariat/Rectorat, registrul Buletine Oficiale, 1.1-1.XII 1987, nenumerotat.

⁷ Trebuie să subînțelegem aici că era vorba despre aparatele electrice de încălzire (radiatoare, reșouri sau aroterme electrice). Această prevedere de lege îi afecta mult și pe studenții căminiști ai Universității din București.

⁸ Profesorul Mircea Flonta apreciază în memoriile sale că în ultima perioadă, cea mai proastă a regimului Ceaușescu, Universitatea din București a fost într-o situație mult mai bună decât ar fi putut fi cu alți oameni la conducere; esențiale erau pe atunci nu discursurile (desigur mincinoase și umilitoare pentru orice persoană cât de cât decentă), ci modul în care acționau autoritățile și dacă

distorsiuni induse de reaua administrație a țării și de politicile lui Nicolae Ceaușescu în domeniile învățământului și cercetării științifice au împins învățământul superior într-o situație de criză⁹.

Bugetul de venituri și cheltuieli al Universității din București era alcătuit, în anii 1980, din alocații de la bugetul republican și din venituri proprii, obținute din activitatea de integrare, taxele studenților străini și taxele postuniversitare. În anul 1984 bugetul Universității din București a fost de numai 118.969 mii de lei¹⁰, din care alocațiile de la buget au reprezentat 98.539 mii lei, iar veniturile proprii 19.801 mii lei. Pentru anul 1985 propunerea de buget al Universității a fost de 145.499 lei, cu o creștere de 22%. În penultimul an al perioadei pe care o analizăm, anul 1988, bugetul Universității din București a fost de 119.331¹¹ mii lei din care veniturile proprii au reprezentat 20.133 mii lei. Anexa nr. I prezintă situația execuției bugetare pe articole bugetare în anul 1988.

Planul de investiții alocate Universității din București a fost parte a Planului național unic de dezvoltare economico-socială a R.S.R. și a evoluat în același trend descrescător. În anul 1982, în prima parte a deceniului 9, volumul total al investițiilor în fonduri fixe date în folosința Universității din București a fost de 5839 mii de lei (în preturile anului 1981)¹². Aproape de sfârșitul deceniului, în anul 1988, planul de investiții al instituției a însumat 4.400 mii de lei.

Problemele mai deosebite pe care factorii de răspundere din Universitate se străduiau să le rezolve, la sfârșitul anilor 1980, constau din depășirea frecventă a cotelor de energie electrică planificate pentru căminele studențești din cauza utilizării „exagerate” a unor aparate electrocasnice mari consumatoare de energie electrică, nevoia de fonduri necesare înlocuirii lenjeriei, veselei și altor materiale indispensabile pentru funcționarea cantinelor și căminelor studențești, uzate în 1988 din cauza îndelungatei folosiri, eforturile susținute pe care conducerea Universității trebuia să le facă pentru aprovizionarea curentă a cantinelor studențești. Astfel pentru obținerea alimentelor de bază precum: mezelurile, carnea și brânzeturile eforturile conducerii Universității au fost deosebite. Numai prin

întrutățeau viața de fiecare zi sau o făceau mai suportabilă, în primul rând spre folosul studenților, conform Mircea Flonta, *Apropieri. Convorbiri cu Romulus Brâncoveanu*, Pitești, Editura Paralela 45, 2005, p. 165.

⁹ Vezi în acest sens, Ovidiu Bozgan, Bogdan Murgescu (coord.), *op. cit.*, p. 289.

¹⁰ Conform Universitatea din București, *Dare de seamă privind activitatea desfășurată de Senatul Universității din București în perioada 1981-1984*, în Arhiva Universității din București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 3385/1984, nenumărotat.

¹¹ Universitatea din București, Biroul executiv al Senatului, *Informare privind activitatea economică gospodărească pe anul 1988*, în Arhiva Universității din București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 132, Senat, 1988, nenumărotat.

¹² Ministerul Educației și Învățământului, unitatea: Universitatea din București, *Volumul, structura, valoarea fondurilor fixe, ce se dau în folosință în anul 1982, precum și sursele de finanțare a investițiilor – Anexa VIII/7 la Decretul nr. 380/1981* în Arhiva Universității din București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 1983, Dări de seamă, statistici investiții 1982/1984, nenumărotat.

intervenții la organele de partid și de stat puteau fi înlăturate, în cea mai mare parte greutățile întâmpinate cu furnizarea acestor produse¹³.

Pentru institutele de cercetare, bugetul de venituri și cheltuieli a variat în anii 1980, rămânând însă la un nivel foarte scăzut. Astfel, bugetul institutelor a însumat în anul 1984 suma de 29.129 mii lei, în anul 1985, 33.200 mii lei, pentru ca în anul 1988 să fie de 31.404 mii lei¹⁴.

Datele prezentate mai sus indică faptul că, asemenea întregului învățământ din România, Universitatea din București s-a confruntat în anii 1980 cu o criză a resurselor financiare și a investițiilor, care, pe măsură ce avansăm în ultimul deceniu comunist din societatea noastră, s-a agravat până la limita suportabilului.

2. Evoluția cifrelor de școlarizare

Analiza cifrelor de școlarizare pentru Universitatea din București, în ultimul deceniu al regimului comunist, lasă să se întrevadă criza profundă pe care o traversa instituția, asemenea întregului sistem de învățământ superior din România. În epocă, cifra anuală de școlarizare pentru studenți era stabilită, conform Legii Educației și Învățământului din 1978¹⁵, de către Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie¹⁶, la propunerea ministrului educației și, totodată, Consiliul definea și condițiile în care se puteau acorda diplomele doctorale. În anii 1980 aceste două chestiuni importante ale politicii academice (numărul corespunzător de noi admiși și criteriile folosite pentru selecția celor care trebuiau să urmeze studiile doctorale) erau subordonate deciziilor autocratice ale președintelui Consiliului, Nicolae Ceaușescu¹⁷.

La nivel național, contracția învățământului superior din România, din perspectiva cifrei totale de școlarizare pentru învățământul superior stabilită în anii 1980, este evidentă¹⁸.

Pe forme de învățământ, scăderea numărului de studenți de la învățământul la zi s-a petrecut mai cu seamă în a doua jumătate a deceniului, când, în expansiune a fost la Universitatea din București, învățământul fără frecvență. În anul 1985 s-au introdus secții de învățământ fără frecvență la specializări la care nu funcționaseră în anii 1970 decât secții de învățământ de zi, precum limbile străine

¹³ Universitatea din București, Biroul executiv al Senatului, *Informare privind activitatea economică gospodărească pe anul 1988*, în Arhiva Universității din București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 132, Senat, 1988, nenumărotat.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Legea educației și învățământului nr. 28 din 21 decembrie 1978, reeditată în *Antologia legilor învățământului din România*, București, Institutul de Științe ale Educației, 2004, p. 369-396.

¹⁶ al cărui președinte și apoi prim-vicepreședinte cu rang de ministru, lucrând direct cu Elena Ceaușescu din 1976 până în 1989, a fost Ioan Ursu, profesor la Universitatea din București, Facultatea de Fizică, vezi Ovidiu Bozgan, Bogdan Murgescu (coord.), *op. cit.*, p. 347.

¹⁷ Jan Sadlak, *Higher Education in Romania, 1860-1990: between academic mission, economic demands and political control*, Buffalo, Graduate School of Education Center State University of New York at Buffalo, 1990, p. 50.

¹⁸ Vezi în acest sens Mirela Rotaru, *Concurența la admitere în Universitatea din București în anii 1980 – o încercare de analiză cantitativă*, în „*Historia Universitatis Iassiensis*”, V/2014, p. 141-154.

și istoria-filosofia¹⁹. Așa cum se poate constata din tabelul de mai jos, creșterea numărului de studenți la învățământul fără frecvență a fost în anul 1988 de 15,2% față de anul 1985 și de 12,3% față de anul 1981. La cursurile serale numărul de studenți a înregistrat o creștere cu 19,8%, nu atât datorită sporirii cifrei de școlarizare în acești ani, cât mai ales datorită creșterii gradului de ocupare la admitere a locurilor alocate secțiilor de seral, foarte puțin atractive în prima parte a deceniului, așa cum vom vedea mai jos. Scăderea cea mai spectaculoasă a cifrelor de școlarizare a fost, în anii 1980, la învățământul de zi, unde numărul studenților s-a micșorat de-a lungul deceniului cu 21%.

Tabelul 4. Numărul studenților români

Forma de învățământ	Studenți români				
	1981	1985	1986	1987	1988
Zi	6464	5556	5304	5177	5162
Fără frecvență	1615	1309	1584	1798	2001
Seral	75	210	333	384	383

Surse: Arhiva Universității din București, fond Secretariat.rectorat, registrele:
Instrucțiuni 110-171/1980 și 1988, sesiune de examene, nenumotate.

Numărul studenților străini în Universitatea din București a cunoscut, de asemenea, un declin puternic. În ultima parte a anilor 1980, de la un an universitar la altul, numărul de studenți străini este tot mai mic, la sfârșitul deceniului cifrându-se, în anul universitar 1988/1989, la numai 136 de studenți.

Tabelul 5. Numărul studenților străini

Forma de învățământ/Facultatea	Studenți străini			
	1985	1986	1987	1988
Zi	219	163	162	136
Matematică	13	7	7	9
Fizică	21	9	10	10
Biologie-Geografie-Geologie	66	30	19	15
Istorie-Filosofie	12	17	18	16
Drept	45	41	48	38
Filologie	62	59	60	48

Sursa: Arhiva Universității din București,
fond Secretariat/Rectorat Registrul instrucțiuni 1988, nenumotat

Explicația trebuie, desigur, căutată în politica de investiții a statului român, care nu mai alocă sume pentru bursele plătite studenților străini. Încă din propunerile făcute de ministrul învățământului, Aneta Spornic, pentru primirea la studii în R.S.R.

¹⁹ Este vorba despre Facultatea de Istorie – Filosofie rezultată prin comasarea din 1977 a vechilor facultăți de istorie și filosofie. La începuturile existenței sale, între anii 1977-1981, nu a existat învățământul fără frecvență la nici una dintre specializări. Abia în anul universitar 1982/1983 pentru specializarea filosofie – istorie s-a introdus și forma de învățământ fără frecvență. În anul universitar 1985/1986 s-a schimbat configurația specializărilor din cadrul Facultății de Istorie Filosofie în sensul că s-a introdus învățământul fără frecvență la specializarea istorie-filosofie și a dispărut de la specializarea filosofie-istorie.

a tinerilor străini pentru anul universitar 1981/1982, se poate vedea tendința de scădere a numărului de burse acordate de statul român studenților străini²⁰. Totodată se majorau cu 10% taxele plătite de studenții străini²¹, veniți la studii cu plata taxelor în valută liber convertibilă, începând cu anul universitar 1981/1982. Țările de proveniență ale studenților străini, veniți în România erau, în ordinea descrescătoare a numărului de locuri rezervate, următoarele:

Tablelul 6. Țările de proveniență ale studenților străini

NR. CRT.	ȚARA	NR. DE LOCURI
1.	SIRIA	450
2.	GRECIA	400
3.	IORDANIA	400
4.	LIBAN	300
5.	IRAK	250
6.	ISRAEL	250
7.	O.E.P.	250

Sursa: Arhivele Naționale, fond C.C al P.C.R. Agitație și Propagandă, dosar 27/1984, fila 24

Structura pe sexe a studenților din Universitatea din București se poate reconstitui urmărind configurația candidaților admiși în Universitate, precum și cea a absolvenților Universității. Am ales, spre exemplificare, situația candidaților admiși în facultățile Universității din București în anul universitar 1981/1982.

Tablelul 7. Structura pe sexe a studenților din Universitatea din București

Facultatea	Forma de învățământ	Fete		Băieți	
		număr	%	număr	%
Matematică	Zi	122	63,6%	68	36,4
	Seral	1	20%	4	80%
	Fără frecvență	5	17,8%	23	82,2%
Fizică	Zi	139	45,2%	168	54,8%
	Seral	-	0%	13	100%
Biologie	Zi	92	87,6%	13	12,4%
Limbi Străine	Zi	74	67,9%	25	32,1%
Drept	Zi	108	72%	42	28%
	Fără frecvență	38	34,5%	72	65,5%
Istorie-Filosofie	Zi	31	65%	19	35%
Geografie	Zi	39	78%	11	22%
Geologie	Zi	133	44,3%	167	55,7%

Sursa: Arhiva Universității din București.

Fond Secretariat/Rectorat, Registrul 2950/1981, Admitere 1981, nenumerotat

²⁰ Deși pentru anul universitar 1981/1982 propunerile Ministerului Educației și Învățământului aveau în vedere primirea la studii în R.S.R. a unui număr mai mare de studenți străini decât în 1980 (4545 de tineri față de 3208), numărul de burse acordate de statul român scădea de la 775 la 770, mărindu-se în schimb cu 36%, numărul cetățenilor străini, primiți la studii cu plata taxelor în valută liber convertibilă, conform Ministerului Educației și Învățământului, *Propuneri privind primirea la studii în R.S.R. a cetățenilor străini, în anul universitar 1981/1982*, în Arhivele Naționale, fond C.C al P.C.R., Cancelarie, dosar 17/1989, nenumerotat.

²¹ Motivația acestei majorări era creșterea ratei inflației pe plan internațional.

Preponderența fetelor în facultățile cu profil umanist este evidentă conform datelor de mai sus. La învățământul de zi seșizăm, de asemenea, prezența majoritară a fetelor în rândul candidaților admiși în iulie 1981.

Ca proveniență geografică, studenții Universității din București veneau din toate regiunile țării. Pentru exemplificare am ales situația a două facultăți ale Universității – Drept și Matematică – în anii 1980 și am analizat, în funcție de locul nașterii, configurația geografică a absolvenților din promoțiile 1981 și 1985.

Tablelul 8. Regiunile din care proveneau studenții

Regiune geografică	Număr de studenți		1981	1985
	1981	1985	%	%
București	23	29	18	23,8
Transilvania	10	8	8	6,8
Oltenia	25	25	20	21
Moldova	8	5	6,4	4
Muntenia	32	44	25,8	37
Banat	7	4	5	3
Dobrogea	11	3	9	2,5

Sursa: Arhiva Universității din București
 Facultatea de Matematică (Registre repartizări 1981, 1985-1986),
 Facultatea de Drept (Registre matricole 1981 vol. 2, 1985 vol. 1)

Creșterea explozivă a concurenței la admiterea în unele dintre facultățile sale a fost una dintre multele probleme cu care Universitatea din București s-a confruntat sub impactul reducerii cifrei de școlarizare, începând cu anul 1981.

Trebuie menționat aici faptul că scăderea cifrelor de școlarizare pentru învățământul superior universitar, în ultimul deceniu al regimului comunist din România, s-a suprapus pe o creștere demografică semnificativă a populației școlare. Este cunoscut faptul că în anii 1986/1987, respectiv 1987/1988, au candidat pentru admiterea la facultate cohortele de “decrețeii”, generațiile de copii născuți în anii 1967 și 1968, ani considerați, datorită Decretului nr. 770/1966, un vârf al sporului demografic în România²². Cum era firesc, consecința acestei evoluții contradictorii a fost creșterea fără precedent a concurenței la admiterea în învățământul superior, îndeosebi la învățământul universitar, examenul de admitere la facultate devenind, în societatea românească a epocii, un moment de răscruce în viața unui tânăr, traumatizant chiar pentru aceia care doreau să intre la Universitate, datorită concurenței imense²³.

²² Pentru a evidenția sporul populației școlare în România, la un deceniu după măsurile demografice de la sfârșitul anilor 1960, este suficient să menționăm faptul că, dacă în anul școlar 1968/1969, în învățământul primar și gimnazial, populația școlară era de 2.915.910 elevi, în anul școlar 1978/1979 aceeași populație se cifra la 3.423.135 elevi. A se vedea în acest sens N. N. Constantinescu (coord), *op. cit.*, p. 336, capitol realizat de Steliana Perț.

²³ Vezi Mirela Rotaru, *op. cit.*

3. Dinamica corpului didactic

Numărul cadrelor didactice al Universității din București a variat, cum era și firesc, în raport cu structura Universității și cu cifrele de școlarizare. Atingând un maxim de 1488 de cadre didactice la începutul anilor 1970²⁴, pe măsură ce comasările și desprinderile de facultăți, precum și scăderea cifrelor de școlarizare s-au agravat în Universitate, corpul didactic s-a redus. Anii 1980 au marcat un declin puternic și în dinamica, sub aspect cantitativ, a corpului profesoral al Universității din București. Voi prezenta în cele ce urmează câteva repere semnificative ale acestei dinamici.

În anul 1981 corpul didactic al Universității bucureștene a fost alcătuit din 1059 de cadre didactice, cu 6 mai puțin decât în anul precedent. Componența corpului didactic a fost următoarea: 128 (12%) profesori universitari, 173 (16,3%) conferențieri, 426 (40,3%) lectori și 332 asistenți (31,4%). Existau 85 de posturi declarate vacante în Universitate, 1 de profesor, 6 de conferențiar, 9 de lector și 69 de asistent. Din păcate, concursurile pentru ocuparea de posturi didactice în Universitate au fost în anii 1980 extrem de puține. Mai figurau în statisticile Universității 37 de posturi rezervate. În anul universitar 1981/1982, și-au continuat activitatea, la propunerea Senatului Universității cadre didactice de o valoare științifică remarcabilă precum: acad. prof. Caius Iacob, prof. dr. doc. Gheorghe Galbura, prof. dr. doc. membru corespondent al acad. Nicolae Botnariuc, acad. prof. Emilian Condurachi, prof. dr. doc. Tudor Popescu, prof. dr. membru corespondent al acad. Zoe Bușulenga, prof. dr. doc. membru corespondent al acad. Alexandru Balaci, prof. dr. doc. Mihai Isbășescu.

La jumătatea deceniului, în anul 1984, situația pe facultăți a corpului didactic din Universitatea din București era următoarea:

Tablel 9. Situația numărului de cadre didactice în Universitatea din București – 1984

Facultatea / Post didactic	Profesor universitar	Conferențiar	Lector	Asistent
Matematică	19	4	6	-
Fizică	13	12	43	45
Biologie	f.d.	f.d.	f.d.	f.d.
Drept	39	8	14	5
Istorie – Filozofie	14	11	14	4
Geologie – Geografie	16	20	41	18
Limba și Literatura Română	14	9	2	2
Limbi și Literaturi străine	4	7	f.d.	f.d.
TOTAL	f.d.	f.d.	f.d.	f.d.

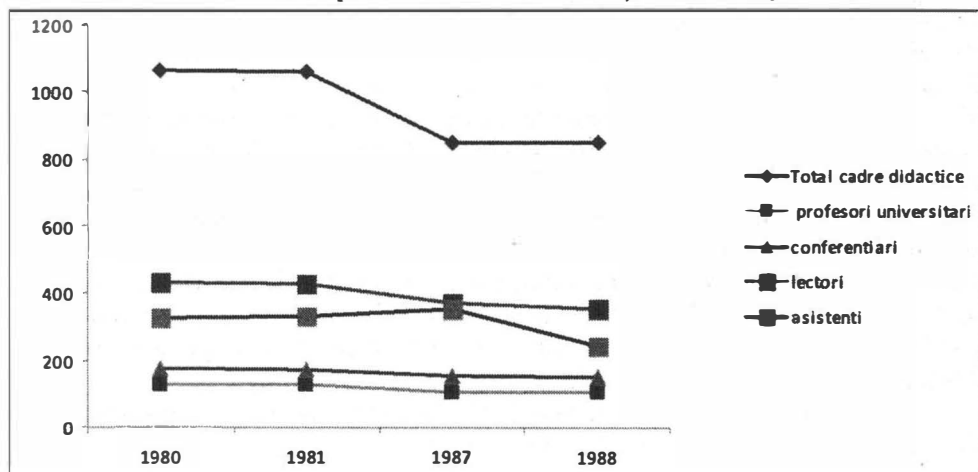
Sursa: Arhiva Universității din București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 1984, Scheme personal didactic, nenumerotat.

²⁴ Conform Ovidiu Bozgan, Bogdan Murgescu (coord.), *op. cit.*, p. 319.

Comparativ cu anii de început ai deceniului, în partea finală a acestuia numărul de cadre didactice din Universitate a scăzut drastic.

Scăderea corpului didactic din Universitatea din București a fost, de-a lungul anilor 1980, pe total, de 21%, cu o micșorare: de 19%, a numărului de profesori universitari, 13% a numărului de conferențieri și 18% a numărului de lectori. Singura categorie de cadre didactice la care s-a înregistrat o ușoară creștere, de 8,9%, în anul universitar 1988/1989 față de anul precedent a fost cea a asistenților universitari. În comparație însă cu anul 1981, numărul asistenților universitari a scăzut până în anul 1988 cu 28%.

Graficul 4. Dinamica corpului didactic al Universității din București în anii 1980

Sursa: Arhiva Universității din București, fond Secretariat/Rectorat, registrele nr. 153/1980 și 401/1989, *Informare privind activitatea economică-gospodărească pe anul 1988*, anexa nr. 3, nenumerate.

Explicația acestei drastice reduceri a corpului didactic trebuie căutată atât în ceea ce menționăm mai sus ca factori de influențare a dinamicii cadrelor didactice, respectiv comasările, desprinderile de facultăți și scăderea cifrelor de școlarizare, precum și în blocarea posturilor vacante prin pensionare, prin deces, destituire sau emigrări.

Singurele poziții pentru care s-au organizat concursuri de ocupare a posturilor didactice, în anii 1980, au fost cele de asistent și lector universitar, astfel încât s-a ajuns la finele deceniului la o situație în care Universitatea din București era dominată numeric nu de asistenți, ca în 1971, ci de lectori care depășiseră vârsta de 40 de ani, unii chiar și pe cea de 50 de ani²⁵.

Activitatea didactică desfășurată de personalul didactic din învățământul superior era normată, în anii 1980, în funcție de câteva criterii specifice. La

²⁵ Vezi și Ovidiu Bozgan, Bogdan Murgescu (coord.), *op. cit.*, p. 319.

normarea posturilor se ținea cont de prevederile planurilor de învățământ și ale programelor de perfecționare, de numărul studenților de la învățământul de zi, seral și fără frecvență, de numărul cetățenilor străini aflați în anul pregătitor în vederea efectuării de studii în România, precum și de numărul persoanelor înscrise la alte forme de perfecționare organizate de Universitate pentru personalul didactic, dar și de normele unitare de structură pentru unitățile de învățământ superior. La stabilirea formațiilor de studiu, la întocmirea statelor de funcțiuni și de personal didactic, Universitatea asemenea tuturor instituțiilor de învățământ superior din țară, trebuia să aibă în vedere unele criterii specifice.

Normarea posturilor didactice din învățământul superior s-a realizat, în anii 1980, conform unei definiții destul de birocratice a activității academice, care le impunea profesorilor din învățământul superior să lucreze câte 5 zile a câte 8 ore pe zi sau 40 de ore pe săptămână în respectivele instituții de învățământ superior sau în alte locuri de muncă strâns legate de activitatea lor academică²⁶. Activitatea personalului didactic din învățământul superior era compusă din: 16-18 ore de activitate directă cu studenții, doctoranzii, cursanții de la învățământul postuniversitar și de la perfecționare în care erau incluse ore de predare, lucrări practice, proiecte, examene, îndrumarea doctoranzilor, perfecționarea personalului didactic; în cadrul obligației de 16-18 ore pe săptămână erau normate, de regulă 12 ore de curs, seminar, proiecte sau lucrări de laborator. Mai făceau parte din norma personalului didactic 12 ore de activitate de cercetare științifică și proiectare, precum și 6 ore de pregătire în vederea desfășurării activității directe cu studenții și 4-6 ore de alte activități legate de procesul de instruire și educare. Cele 40 de ore pe săptămână erau repartizate conform unui algoritm bine stabilit și trebuiau supuse aprobării conducerii facultății. Indicațiile Ministerului Educației și Învățământului erau să nu se normeze posturi noi, și să nu se transforme cele existente decât în cazuri bine întemeiate și, după încadrarea la maximum a posturilor de la disciplina respectivă. Lista cu noile posturi și cu cele propuse spre transformare însoțite de justificările necesare trebuia prezentată separat. Posturile declarate vacante puteau fi scoase la concurs numai cu aprobarea Ministerului Educației și Învățământului. Instituțiile de învățământ superior trebuiau să înainteze separat propuneri pentru noi catedre și modificarea, unificarea și redistribuirea catedrelor existente, constituite, în medie cu cel puțin 26 de cadre didactice. Vârsta de pensionare a profesorilor și conferențiarilor era de 65 de ani bărbații și 60 de ani femeile. Odată cu propunerile de pensionare a cadrelor didactice, instituțiile de învățământ superior trebuiau să înainteze spre aprobare Ministerului Educației și Învățământului, cu avizele senatului și ale consiliilor profesionale, tabelele nominale cu profesorii și conferențiarii propuși pentru a fi menținuți în funcțiile didactice respective până la vârsta de 70 de ani, însoțite de motivările corespunzătoare. Personalul didactic care împlinise vârsta de 70 de ani nu mai putea fi menținut în

²⁶ Vezi și Jan Sadlak, *op. cit.*, p. 58.

activitate și, obligatoriu trebuia să se pensioneze. La înaintarea statelor de funcțiuni instituțiile de învățământ superior trebuiau să facă și propuneri pentru numirea de profesori și conferențieri consultanți, în condițiile prevăzute de lege²⁷.

Concluziile care se pot desprinde la sfârșitul acestei prezentări, structurate în special pe aspecte cantitative, creionează un tablou sumbru al modului în care criza generală din societatea românească a anilor 1980 a afectat Universitatea din București. Scăderea constantă a fondurilor de investiții pentru dotarea cu materiale didactice, cheltuieli gospodărești, obiecte de inventar și reparații curente și de întreținere, în anii 1980 a atras după sine o deteriorare drastică a condițiilor de viață și de studiu pentru studenții Universității bucureștene. Anul de maximă austeritate, cu cel mai mic buget pe care l-a avut Universitatea din București a fost anul 1984, dar și după acest an creșterile de buget au fost ne semnificative, mărirea cifrei bugetului Universității fiind în 1988 de numai 0,31% față de 1984. Și volumul total al investițiilor în fonduri fixe date în folosința Universității din București a fost într-o permanentă scădere în deceniul care face obiectul acestui studiu. Dacă în anul 1982, volumul investițiilor a fost de 5839 mii de lei (în prețurile anului 1981), aproape de sfârșitul deceniului, în anul 1988, planul de investiții al instituției a însumat doar 4.400 mii de lei, cu 24,65% mai mic. Toate aceste restricții și constrângeri materiale au făcut ca, în desfășurarea revoluției din decembrie 1989, studenții Universității din București să joace un rol foarte important.

Anexa nr. I

Universitatea din București Execuția bugetară pe anul 1988

Nr. crt.	Articolul bugetar	Plan 1988	Realizat 1988	%
15.	Retribuții	68.300	68.293	99,9
16	Impozit	10.222	10.222	100
17	C.A.S.	10.200	10.200	100
18	Practică studenți	1.309	1.309	100
19	Deplasări	450	450	100
20	Anexe	2	2	100
21	Burse	10.399	10.399	100

²⁷ Criteriile privind stabilirea formațiilor de studii și întocmirea statelor de funcții și de personal didactic pentru instituțiile de învățământ superior, pe anul universitar 1980/1981, aprobate în ședința Biroului executiv al Consiliului de conducere al M.E.Î. din 21 mai 1980, în Arhiva Universității din București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 1980, Instrucțiuni nr. 110-171, 1980-1987, nenumerotat.

Nr. crt.	Articolul bugetar	Plan 1988	Realizat 1988	%
23	Cheltuieli de întreținere	10.989	10.989	100
01	Încălzit	4210	4210	100
02	Apă,	1439	1439	100
03	Poșta, telefon, radio	1145	1145	100
04	Furnituri de birou	43	43	100
05	Materiale pentru curățenie	250	250	100
06	Alte achiziții și prestări servicii	1796	1796	100
07	Materiale	410	410	100
24	Obiecte logistică de mică valoare	309	309	100
25	Reparații curente	5.300	5.300	100
28	Cărți	3	3	100
30	Alte cheltuieli	85	85	100
	TOTAL	119.331	119.320	99,9

Sursa: Universitatea din București, Biroul executiv al Senatului, *Informare privind activitatea economică gospodărească pe anul 1988*, în Arhiva Universității din București, fond Secretariat/Rectorat, registrul nr. 132, Senat, 1988, nenumărat.